

Анотація

Т.Я.Харук

Сеть учреждений социального воспитания в Украине (20-30 годы XX века)

В данной статье рассмотрены условия создания сети учреждений социального воспитания, проанализированы взгляды ученых на их становление. Обосновывалась мысль о том, что основное внимание новое руководство уделяло социальному воспитанию детей, про это свидетельствует один из первых принятых нормативных документов – Декларация о социальном воспитании детей.

Ключевые слова: детские учреждения социального воспитания, Декларация о социальном воспитании детей, открытый детский дом.

Summary

T.Ya.Kharuk

The Network of Establishments of Social Upbringing in Ukraine (1920-1930-s)

The conditions of organizing of the network of establishments of social upbringing are described in this article, the views of scientists on their setting in the 20th- 30th of the XX century are analysed. The thought that main attention of Soviet government was paid to the social upbringing is proved and one of the first accepted normative documents which is called «Declaration about social upbringing of children» proves it too.

Key words: establishments of social upbringing for children, Declaration about social upbringing of children, Open Children's House.

Дата надходження статті: «12» вересня 2012 р.

УДК 371

Н.В.ЧАШЕЧНИКОВА,

аспірант

(м.Івано-Франківськ)

Народний танець як фактор формування особистості молодшого школяра

У статті автор обґрунтовує роль народного танцю у формуванні особистості молодшого школяра. Розглядає молодший шкільний вік як найсприятливіший період для всестороннього розвитку дитини. Досліджує народне хореографічне мистецтво як ефективний засіб фізичного, інтелектуального, морального, художньо-естетичного виховання учня початкових класів, а отже – його всебічного гармонійного розвитку. Наголошує на необхідності залучення дітей молодшого шкільного віку до занять народним танцем з метою їх успішної адаптації у соціумі.

Ключові слова: народний танець, формування особистості, молодші школярі.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах демократизації суспільних відносин, змін в соціально-економічній сфері, культурі та освіті особливого значення набувають питання гармонійного виховання підростаючого покоління. У суспільстві збільшується потреба у високоінтелектуальних, творчих і водночас фізично здорових особистостях, здатних самостійно вирішувати життєві труднощі, приймати нестандартні рішення та втілювати їх у життя [5, с.4].

На нашу думку, в процесі становлення всебічно розвиненої людини домінуючу роль відіграє виховання молодших школярів – дітей від шести до дев'яти років. Адже саме в даному віці закладається основа формування особистості, відбувається орієнтація на розвиток духовності, самореалізації, самовираження і будується світосприйняття, необхідне в подальшому житті [1, с.112]. Саме на цьому наголошували знані педагоги як минулого (Д.Б.Ельконін, Л.С.Виготський), так і сучасності (М.В.Гамезо, В.С.Герасімова, Л.М.Орлова). Організм дитини легко підпорядковується як позитивним (заняття у різноманітних спортивних, технічних та мистецьких секціях, що сприяє активному фізичному, розумовому та естетичному розвитку), так і негативним чинникам впливу (великий період часу проведеного за комп'ютером, над виконання домашніх завдань, переглядом різноманітних телепередач тощо), що в майбутньому може відбитися на фізичному та духовному розвитку учня.

Це підтверджує необхідність у розробці нових виховних методів впливу на учнів початкової школи, як основи формування особистості.

Видатний український філософ Г.Сковорода був переконаний, що для формування повноцінної особистості одного збагачення розуму не достатньо. Розум, на його думку, має виховуватися в поєднанні з серцем, у синтезі знань і високих духовно-моральних почуттів [6].

Розділяючи думку Г.Сковороди О.Стьоїна вважає мистецтво найефективнішим засобом впливу на емоційну сферу людини, заснованого на загально-людських і національних духовних цінностях [6, с.11].

У працях А.Макаренка, І.Огнієнка, Я.Чепіги виховний потенціал мистецтва розглядається як засіб естетичного, художнього розвитку дитини, аналізується вплив мистецтва на формування образного, асоціативного мислення, творчих здібностей дитини. Відомий український педагог Я.Чепіга зазначав, що впровадження у навчально-виховний процес різних видів мистецтва є необхідною умовою створення ідеальної освітньої системи [10]. На думку А.Макаренка, знайомство дітей з мистецтвом сприяє зміні світогляду, формуванню краси поведінки і морально-естетичних ідеалів [10, с.13]. Громадський діяч, філолог, дослідник історії української церкви, культуролог, педагог І.Огнієнко самореалізацію людини вбачав можливою в більшій мірі через її творчість, в якій головна роль відводиться мистецтву загалом і танцювальній творчості зокрема [9].

Аналіз досліджень і публікацій... Продуктивність гармонійного виховання дітей засобами хореографії зумовлена синтезуючим характером даного виду діяльності, яка об'єднує в собі музику, ритміку, образотворче мистецтво, театр і пластику рухів, що відображено в педагогічних дослідженнях науковців Л.Бикова, В.Мазніченко Н.Нілова, артистів балету Т.Вечеслової, Г.Уланової. Естетичне виховання засобами ритміки та хореографії висвітлено у працях Є.Абдуліної, Б.Асаф'єва, А.Верещагіної, Д.Кабалевського, К.Тарасової, В.Шпак та інших. Проблема музично-рухового розвитку дітей, формуванню в них навичок виконання танцювальних композицій, розвитку творчості під час означеної діяльності присвячені дослідження Р.Акбарової, С.Акішева, Н.Ветлугіної, О.Горшкової, А.Зіміної, М.Палавандішвілі, О.Радиної та ін.

Видатні українські хореографи В.Авраменко, К.Василенко, В.Верховинець; мистецтвознавці О.Конорова, В.Красовська, О.Ліманська наголошують на актуальності використання виховного впливу народного хореографічного мистецтва у процесі формування особистості дитини.

Формулювання цілей статті... Аналіз джерельної бази та спостереження за практикою виховання молодших школярів засобами різних видів хореографічного мистецтва, зокрема, народного танцю у позаурочній та позашкільній діяльності виявив протиріччя між потенційними виховними можливостями народної хореографії та недостатньо ефективною їх реалізацією.

Саме тому мета даної статті – з'ясувати роль народного танцю в формуванні особистості молодших школярів, обґрунтувати нові засоби та методи застосування народної хореографії для їх всебічного гармонійного розвитку.

Виклад основного матеріалу... Формування здоров'я дітей, повноцінний розвиток їх організму – є одним з основних завдань сучасного суспільства. Сьогодні медики та педагоги констатують невідповідність розвитку молодших школярів до норм їх фізичного здоров'я. Однією з найактуальніших на наш час можливостей сучасної народної хореографії є не лише досягнення високого рівня виконавської майстерності, а й гармонійного фізичного розвитку дітей. У результаті тривалих занять народним танцем інтенсивно збільшується рухливість в суглобах, гнучкість, сила м'язів, витривалість. Науковці стверджують, що завдяки включенню класичного та народно-сценічного екзерсису в урок народного танцю відбувається зміцнення опорно-рухового апарату, врівноважується правостороннє і лівостороннє формування всіх м'язів корпусу і кінцівок, активується розвиток складної координації рухів, розширюється руховий діапазон, тренуються дихальна та серцево-судинна системи, що сприяє підвищенню життєвої активності організму молодшого школяра.

Однак поряд з руховими навиками, спритністю, координацією рухів, заняття народним хореографічним мистецтвом несе в собі яскраво виражені риси естетичної діяльності. А саме естетичне враження, викликане виконанням танцювального твору, художній зміст хореографічного образу, втілений в танці виконавцем і переданий глядачу. При цьому важливо враховувати, що народні хореографічні образи близькі та зрозумілі не лише дорослим, але й дітям. Як відзначає Л.Цветкова, під час формування програми танцювальної підготовки дітей особливу увагу потрібно акцентувати на розгляді хореографічного образу як особливої, метафоричної форми відображення дійсності, художнього переусвідомлення світу [7, с.12]. Використовуючи невичерпні можливості пластики людського тіла, хореографія шліфує і розробляє виражальні танцювальні па. В результаті цього складного процесу формується система хореографічних рухів, особлива художньо-виражальна мова, творчий потенціал танцювальної образності.

Основними критеріями ефективності формування особистості молодшого школяра, засобами народної хореографії в даному випадку повинен бути розвиток не лише спеціальних (рухових, танцювальних) якостей дітей, а й загальний (психологічний, особистісний) розвиток, включаючи розкриття творчого потенціалу учнів. Високий рівень художньо-естетичного впливу народної хореографії на дитину пояснюється ще й тим фактом, що народний танець відкриває творчий потенціал людини, сприяє розумінню чарівного мистецтва танцю, розвиває відчуття прекрасного, вчить сприймати образну мову музики, духовно збагачує особистість [8, с.282].

Формуючи культуру танцю у молодших школярів, доцільно розглядати цей процес невід'ємно з музичним вихованням, адже втілення хореографічних образів відбувається в єдності з музичним мистецтвом та драматургією. Танець, за твердженням В.Захарова, мелодійний і ритмічний звук, що став мелодійним і ритмічним рухом людського тіла, який розкриває характери людей, їх почуття і думки щодо навколишнього світу [2, с.166]. А краса виконання танцювального матеріалу досягається за рахунок гармонійного поєднання руху і музики. Дослідник виховного впливу танцювального мистецтва на особистість дитини В.Нілов наголошує, що за допомогою рухів дитина пізнає світ: рухаючись під музику, вона вчиться повнішому її сприйняттю, завдяки чому отримує певні враження від музичних творів [5]. При цьому у дітей розвивається загальна музичність, творча уява, поступово формується художній смак, розвиваються спеціальні здібності музично-рухового виконавства.

Аналізуючи соціальну ситуацію у колективі початкової школи зазначимо, що з приходом дитини до школи з'являються труднощі щодо адаптації у новому середовищі, незнайоме оточення вимагає утворення нових соціальних зв'язків, у дитини виникає потреба у засвоєнні невідомих для неї навиків спілкування [4, с.29]. Доказом цього є твердження Я.Коменського про те, що молодший шкільний вік – це особливий період в житті людини [3]. Одним із шляхів розв'язання даної проблеми є методично спланований навчально-виховний процес, реалізований під час занять народним танцем сприяє розвитку відповідальності перед товаришами, вмінню рахуватися з їхніми інтересами, оскільки така творча діяльність носить колективний характер. Таким чином заняття народним танцем забезпечують засвоєння учнем початкових класів основних норм етики, формування внутрішньої культури дитини. Витримка, бездоганна ввічливість, почуття міри, увага до оточуючих, доброзичливість, привітність – це ті риси, які виховуються в учнів у процесі занять народним танцем і стають невід'ємною складовою характеру в повсякденному житті.

Тож, у ході дослідження нами виявлено наступні фактори формування особистості молодшого школяра, що забезпечуються засобами народного танцю:

- формування фізично активної та здорової особистості молодшого школяра;
- художньо-естетичний та музичний розвиток учнів початкових класів;
- активізація творчого потенціалу дитини;
- засвоєння норм етики, формування соціальних навиків, внутрішньої культури школярів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку... Отже, народний танець, будучи складною синтетичною діяльністю, впливає на розвиток різних сторін психіки дитини через те, що танцювальна підготовка є ефективним засобом не тільки фізичного, а й інтелектуального, морального, художньо-естетичного виховання. Правильна організація процесу викладання народної хореографії дітям шести-дев'яти років дозволить найповніше розкрити творчий потенціал молодшого школяра, сприятиме найбільш успішній адаптації дитини до навчання в школі та забезпечить формування повноцінної особистості молодшого школяра, його різносторонній, гармонійний розвиток.

Список використаних джерел і літератури:

1. Гамезо М. В. Старший дошкільник і молодший школяр: психодіагностика і корекція розвитку / Михайло Вікторович Гамезо, Валентина Сергіївна Герасімова, Любов Михайлівна Орлова. – В. : Модек, 1998. – 256 с.
2. Захаров Р. В. Мистецтво балетмейстера / Ростислав Володимирович Захаров. – М. : Искусство, 1983. – 428 с.
3. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори. Том 1 / Ян Амос Коменський. – М. : Педагогіка, 1982. – 656 с.
4. Мухіна В. С. Вікова психологія, феноменологія: дитинство, підлітковий вік, юність / Валерія Сергіївна Мухіна. – М. : Академія, 2005. – 39 с.
5. Нілов В. Н. Хореографія в системі художнього виховання молодших школярів (Теорія і практика) / В'ячеслав Миколайович Нілов. – М. : Астропрінт, 1998. – 214 с.
6. Стьопіна О. Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / Стьопіна Олена Геннадіївна. – Луганськ, 2008. – 180 с.
7. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю / Лариса Юріївна Цветкова. – К. : Альтпрес, 2007. – 324 с.
8. Чашечнікова Н. В. До проблеми художньо-естетичного спрямування спортивно-бальної хореографії / Наталія Валеріївна Чашечнікова // Проблеми та перспективи розвитку хореографічного мистецтва в контексті Болонського процесу : Матеріали наукової конференції. – Х., 2009. – 289 с.
9. Огнієнко І. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу: курс читання в укр. нар. ун-ті. / Іван Огнієнко. – К. : Череповський, 1918. – 272 с.
10. Шевченко Г. П. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період / Шевченко Г. П., Джабер Х. М. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2004. – 208 с.

Анотація

Н.В.Чашечникова

Народный танец как фактор формирования личности младшего школьника

В статье автор обосновывает роль народного танца в формировании личности младшего школьника. Рассматривает младший школьный возраст как благоприятный период для всестороннего развития ребенка. Исследует народное хореографическое искусство как эффективное средство физического, интеллектуального, морального, художественно-эстетического воспитания ученика начальных классов, а следовательно – его всестороннего гармонического развития. Подчеркивает необходимость привлечения детей младшего школьного возраста к занятиям народным танцем с целью их успешной адаптации в социуме.

Ключевые слова: народный танец, формирование личности, младшие школьники.

Summary

N.V.Chashechnikova

Folk Dance as a Factor of Personality Formation of the a Primary School Pupil

The article substantiates the role of folk dance in personality formation of the younger student. It also considers junior school age as a most favorable period for comprehensive child development. It studies folk choreography as an effective means of physical, intellectual, moral, artistic and aesthetic education of elementary school, and therefore the full harmonious development. It emphasizes the need of involvement of primary school children to dance classes popular for their successful adaptation to society.

Key words: folk dance, formation of personality, primary school pupils.

Дата надходження статті: «10» вересня 2012 р.

УДК 159.922.7

І.Б.ЧЕРВІНСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Івано-Франківськ)

Педагогічна взаємодія вчителя та учня в освітньо-виховному середовищі гірської школи

Стаття розкриває сутність взаємодії вчителя з дітьми молодшого шкільного віку в умовах освітньо-виховного середовища гірської школи. Авторка акцентує увагу на тому, що у початковій школі особливій ваги набуває атмосфера взаємодовіри, розуміння, поваги, товарищескості та вказує на шлях формування відповідних умінь і навичок взаємодії у майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: взаємодія вчителя з учнями, вікові особливості молодших школярів, освітнє середовище, навчально-виховний процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Гуманізація та демократизація освіти, інтегруючи суть якої полягає у формуванні всебічно розвиненої особистості, – це насамперед гуманізація взаємин між учителем та учнем, вихователем і вихованцем. Ключовою умовою реалізації цієї парадигми є постійне вдосконалення педагогічного спілкування на засадах гуманістичної етики на всіх етапах навчально-виховного процесу.

Шкільне життя передбачає взаємодію учнів і педагогів. Учитель й учень, їх особисті взаємини на уроках і поза ними безпосередньо впливають не тільки на навчально-виховний процес, але й визначають успіх адаптації учнів до школи й певним чином визначають стосунки учня з його однокласниками та подальший життєвий успіх.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема педагогічної взаємодії як основного способу організації педагогічного процесу до 80-х років ХХ століття майже не досліджувалася, хоча спроби її тлумачення у науковій літературі зустрічаються неодноразово. Так у працях Я.-А.Коменського, М.І.Пирогова, Ж.-Ж.Руссо, К.Д.Ушинського мова йде про необхідність взаємної активності педагога і вихованців у педагогічному процесі. Дослідження питань педагогічної та міжособистісної взаємодії здійснюють сучасні українські вчені О.В.Глузман, О.М.Друганова, С.Т.Золотухіна, С.О.Микитюк, В.К.Майбородова, О.А.Рацул та ін.

Дослідники Н.В.Єлізарова, М.І.Фрумін, Г.А.Цукерман та інші вивчають особливості навчальної взаємодії усіх її учасників; Є.І.Беленкіна, Л.В.Жарова, В.В.Котов, М.М.Рибакова аналізують емоційно комунікативний бік навчальної взаємодії; О.Г.Марченко, М.С.Корольчук, Н.Ю.Бутенко, Н.І.Федорченко розглядають особливості організації психолого-педагогічної взаємодії адміністрації навчального закладу та її працівників.